

42. 1714. 20 7
DISSERTATIO MEDICA
DE
DIÆTETICA
SACRÆ SCRIPTU-
RÆ MEDICINA,

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO CAROLO,
BORUSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRAN-
DENBURGICO, CETERA

SUB PRÆSIDIO,
DN. FRIDERICI HOFFMANNI,
COLLEGII MEDICI h. t. DECANI,
publico Eruditorum examini submittit

AUCTOR ET RESPONDENS,
CHRISTIAN GOTTLIEB TROPFANNEGER,
DRESD. MISN.

Ad diem An. M DCCXIIIX.

HALÆ MAGDEBURGIÆ,
Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typ.

DISSERTATIO MEDICA
DE
DIETETICA
SACRAE SCRIPTURAE
R. MEDICINAE
DOMINO CAROLO
HOTTMANNI
COLLEGIUM MEDICAE
PUBLICE FACULTATE
PRAESIDIUM
CHRISTIANUS GOTTLIEB TROPPAUS
D. 1774

DISSERTATIO
DE
DIÆTETICA SACRÆ SCRIP-
TURÆ MEDICINA.
PROOEMIUM.

Nihil præstabilius in u-
niverso terrarum orbe esse, quam
sanitate integra vitæque longæva
frui, extra omnem dubitationis
aleam est positum. Excedit e-
nim vita & sanitas omnium re-
rum terrenarum pretium, & ma-

xima pars felicitatis humanæ in ejus integritate sita est,
quippe corpore male constituto etiam animi vigor im-
minuitur, & homo ad actiones mentis obeundas ine-
ptior redditur. Quanti sanitatis commodum sit æsti-
mandum perpulchre prodidit dexterrimus morum ma-
gister, Siracides cap. XXX. v. 15. *Sanitas, inquiens, & bona
constitutio quolibet auro melior est & corpus validum
immensis opibus. Potior est mors, quam vita acer-
ba aut invaletudo, permanens.* Quapropter omnes ho-
mines

mines egregiam hanc sanitatis tuendæ scientiam sibi habere debent commendatissimam. Licet autem hæc scientia longe sit nobilissima & utilissima, temporum tamen fato accidit, ut perpauca reperiantur, qui corpus suum recte curare, omnique modo illud integrum conservare allaborant; quin potius pleraque hominum pars pro vario connatæ pravitatis impulsu eas confectatur res, quæ ad diminutionem sanitatis & ad morborum productionem, imo ad mortis accelerationem causam fatalem præbent. Proh dolor! nostra ætate in plebisque medicorum scholis eo fere deventum est, ut vel parum vel nihil cogitent de corpore humano in suo vigore per salutaria diætæ præcepta conservando & a morbis præservando, cum tamen maxima pars potestatis medicæ in hoc unico præservationis negotio verletur. Notum enim est, potestatem medici in depellendis a corpore morbis & morte averruncanda admodum esse circumcisam & restrictam, quippe in morbis præsertim acutis spectatoris tantum & ministri munere medicus fungitur, cuius adjumento quidem natura sibi adhuc constans parumper sublevatur, quod tamen minime fit ipsa jam succumbente. O tempora! o mores, quibus sanitas vili adeo pretio penditur! Reperias logiatros etiam fama celebres, qui tanquam fungi subito creverunt, & speciem quandam magnæ eruditionis præ se ferentes subito in altum, quanquam in casum generis humani, evecti sunt, qui ex vana persuasione diætam fere insuper habent, omnem fiduciam collocantes in suis pharmacis vel medicamentosis spiritibus sale acri vel sulphure quodam metallico aut terra prorsus fatua imprægnatis. Hæc ipsorum sunt arma, quibus corpus diu sanum, imo longævum

gavum reddere satis jactabunde gloriantur. Pulchrum certe hoc est institutum! quæstiosa sane medicorum auro inhiantium molimina, quibus homines potius præparant ad morbos, ut ipsis postea non desint ægroti, quorum mortibus lucrum facere possint. Ea est jam temporum indoles, ut derisui omnes ii exponantur, qui tum ad præservandum, tum ad liberandum a morbis corpus maximam artem in diætetis & naturæ convenientibus remediis collocant. Perspecto igitur insigni hoc circa sanitatis curam errore non potuimus, quin meliora edocti ex divinissimo illo mysteriorum sacrorum codice, junctis simul salutaribus medicinæ sobriæ rationibus, diætetis scientiam de meliori nota commendaremus. Prudentior ille jure meritoque censendus est, qui ad hujus boni, sanitatis nimirum, possessionem acquirendam omnes animi vires intendit, & media ad hunc finem colligantia & necessario adhibenda eligit. Ut autem hæc nostra præcepta diætetica majorem obligationis vim in animis hominum habeant, non abs re fore visum fuit, illam ex sacro revelationis fonte depromere. Est enim Scriptura sacra hac in parte summa philosophia, in qua plurima, quæ circa rerum non naturalium usum & abusum observanda sunt, præclare annotata reperiuntur. Hæc enim fons ille est misericordiæ divinæ, ex quo tanquam ex rivo viventium aquarum omnes istæ divitiæ promanant, quarum usus homines omni ex parte beatos reddit. In hac delitescit arcana conservandæ sanitatis methodus, quam qui adsequitur, secretum omnium maximum acquirit hacque ratione vitam quam divitissime sanam & ab omnibus fere morbis immunem pro-

trahere poterit; in hac sanctissima præcepta continentur, quorum recto ac pio usu terrenæ non solum, sed & cœlestis illius tantopere a mortalibus expectatæ felicitatis fructum consequi datur. Quum igitur hæc materia tanta cum jucunditate atque utilitate sit conjuncta, eapropter jussu & manu ductione Excellentissimi Dn. Præsidis, studiorum meorum Directoris ac Promotoris, quem cum Hippocrate parentum loco, cum quo vita communicanda sit, habendum esse duco, mecum in animo constitui DIÆTETICAM MEDICINAM EX SACRA SCRIPTURA speciminis loco in Dissertatione præsentis exhibere. Quemadmodum vero hoc laboris sub divini Numinis favore sum adgressus, ita porro Deum ter Optimum Maximum veneror, velit benignissima sua gratia meis ulterioribus conatibus & meditationibus adesse, ut omnia veragant in sui nominis gloriam & proximi circa corporis sui tutelam errantis emendationem ac sanitatem.

§. I.

Nte vero, quam ad ipsam diæteticæ factæ tractationem progrediamur, non alienum a scopo nostro erit, fundamentum vitæ ac sanitatis, nec non mortis præmittere & explicare, quippe hoc intellectu minori cum difficultate diæteticorum præceptorum, quæ huic superstruuntur, rationem veram perspectam habebimus. Quod si veterum monumenta evolvimus, & ex iis rei hujus dissolutionem expectamus, præter vocabula sesquipedalia & grande quid sonantia, quæ

quæ nec concipi nec explicari commode possunt, nihil quicquam inveniemus. Alius calidum quoddam innatum & humidum radicale, alius archeum, rursus alius naturam vel similem voculam causam vitæ ac sanitatis constituit, & hoc pacto unusquisque suam hac in re ignorantiam involucre quodam literalis abscondit. Verum excusandi sunt veterum hac in re errores, quippe accuratori anatomes studio destituti circulum sanguinis & humorum progressivum nesciebant. Nostro autem tempore, ubi ille ipse per solertissimum Harvæum detectus est, ubi deinceps multa, antiquiorum seculorum medicis profus incognita, in structura corporis nostri frequentiori ac diligentiori cadaverum humanorum ope cultri anatomici perscrutatione patefacta & in lucem prodita sunt, ubi insimul matheos studium ad altius fastigium evehctum est: multo aliter jam philosophandum. Missa igitur faciamus veterum ratiocinia & verum fundamentum ex ipsa machinæ nostræ natura depromptum inquiramus. Exacta inter philosophos rationales res est, omnes actiones corporum in universa rerum natura ex motu profuere, & nullum corpus sine motu ipsi naturaliter insito concipi posse, unde effectuum vel phænomenorum naturalium rationes deducendæ, vel corporum qualitates explicandæ. Quod si igitur jam principium adæquatam & certam vitæ & sanitatis machinæ nostræ corporeæ ratione reddere velim, omnino ista ex motus natura desumenda est. Quapropter non inconcinne hoc modo definiri potest vita; quod nimirum sit motus sanguinis systolicus & diastolicus per cor & universam tum arteriarum, tum venarum per corpus disper-

disperfarum compagem, cui simul artiffime connexus est inde dependens solidarum partium tonus. Hæc fanguinis in circulum per corpus abiens progressio machinam nostram ex rebus corruptioni valde obnoxiiis conflata & mixta ab actu putredinis egregie defendit. Quamdiu itaque hic motus fluidorum ac tonus solidorum aliquo modo viget, tamdiu vita præfens est: simulac vero hic motus ac tonus partium plenarie cessat, ut non amplius possit revocari, mors adest & cadaver homo nuncupatur; mortis enim ratio formalis in motuum machinæ nostræ omnimoda abolitione consistit.

§. II.

Deducta sic, quam compendiosissime fieri potuit, vitæ ac mortis causa, jam facillimum erit sanitatis definitionem exinde formare. Quando hic motus fanguinis systolicus ac diastolicus partiumque tonus vitalis, liber, æquabilis & moderatus est, quod cognosci potest ex pulsu, habitu corporis externo, actionibus corporis nostri præsertim naturalibus, quæ in secretionem rerum similium & excretionem dissimilium versantur, recte & secundum regulam ac ordinem naturæ se habentibus, homo optimo jure sanus est dicendus. Sanitas itaque dependet a circulo fanguinis & humorum libero, æquali & moderato per omnes corporis partes. Quoniam vero hic circulus fanguinis non nisi ex effectibus in corpore humano se exerentibus, nempe secretionis potiffimum & excretionis negotio cognosci & dijudicari potest, hinc optima ratione sanitatis definitio ab his effectibus circuli fanguinis & toni partium petitur. Dicimus idcirco, sanitatem esse conveniens omnium actionum
tam

tam corporis, quam animi exercitium a vegeto, moderato & æquabili sanguinis circulo indeque dependentibus secretionibus & excretionibus debitis proficiscens.

§. III.

Hiscæ suppositis quæritur, quænam sint illæ res, quæ corpus nostrum & conservandi in debito sanitatis vigore, & variis morbis vel morti quoque illud exponendi facultate polleant pro diverso eorum vel legitimo vel illegitimo utu? Si veterum hic responsum nostram facimus, dicendum, eas comprehendi sub nomine sex rerum non naturalium, quibus homo, quamvis ejus essentiam non constituent, continuo opus habet ad conservandam vitam ac sanitatem, sive, ut medice loquimur, ad liberum ac æquabilem humorum circuitum. Sunt vero hæ ipsæ maxime omnium animi conditio & universalis ille æris & ætheris fons, qui omnium animantium necessarius potus est: sunt alimenta solida æque ac fluida: sunt denique actiones ipsius hominis nunquam non necessariæ, quæ ad motum, quietem, somnum, vigilias, consuetudinem vitæque genus pertinent. Quicunque itaque harum rerum usum ita moderatur, ut circulus sanguinis liber & æquabilis maneat: is veram sanitatis tuendæ ac vitæ longæ methodum & saluberrimas diæteticas regulas obtinet, quæ unice circulo sanguinis proportionato innituntur. Quemadmodum enim affabre constructi avtomatis motus ab elasticitatis vi vel pondere alterius corporis dependet: ita etiam sapientissime fabricatæ machinæ nostræ a corruptione conservatio atque regularis & ordinatus motionum successus a rebus memoratis externis earumque sub prudenti

B

denti

denti regimine usu unice profluit atque perficitur. Hæc ipsa enim sunt, quæ corpori nostro mobilitatis seu motus materiam sufficientem ac bona temperie gaudentem largiuntur. Hæc ipsa sunt, quæ vigorem, motum, actuationem partibus solidis æque ac fluidis contribuunt. Quare sole meridiano clarius hinc elucescit, utique in harum rerum iusto usu primarium vitæ ac sanitatis nostræ momentum esse constitutum. Hanc ob causam unica nostra cura eo tendat, ut leges sanitatis, quæ nobis convenientem earum rerum usum præscribunt, diligentissime observemus.

§. IV.

Cum igitur sacra scriptura nos optime hac de re instruat, & viam simul monstrat tutissimam, qua incedentes & sanitatis exoptatum commodum & vitæ terminum a Deo machinæ nostræ naturaliter concessum ex voto adsequi optime possumus: hinc jam toti in id erimus defixi, ut methodum hanc sacre diæteticæ medicinæ, qua licebit perspicuitate, evolvamus & publico usui sistamus. Primum vero occupati erimus circa affectus animi eorumque regimen, quibus deinceps ordine subjungemus, quæ circa aerem, alimenta & potulenta, somnum & vigiliam, nec non motus exercitium in sacris literis præcepta diætetica occurrunt.

§. V.

Primum jam nostræ tractationis caput ab affectibus animi exordimur. Queritur hic ante omnia: an anima potestatem quandam exercere possit in corpus humanum? Si accuratiori scrutinio hanc rem examinamus, ingenue fateamur necesse est, vitam & sanitatem

nostram in rerum natura vix infensorem habere hostem, qui tam potenter tamque celeriter œconomia nostræ vitalis motus turbare, imo penitus subvertere possit, præterquam animam nostram. Etsi enim nullam potentiam absolutam in actiones sic dictas vitales eas pro lubitu moderandi & dirigendi habeat, attamen has ipsas variis modis perturbare potest ob arctissimam connexionem, quæ ipsi cum corpore intercedit. Testatur experientia, quantos motus irregulares varii affectus animi, desideria anxiosa, firmiores impressiones producant, sique verum fateri debemus, plurima pars hominum ægrotat & perit magis animi, quam corporis morbis. Id quod ii maxime experiuntur, qui lecto ægrotantium adstant, ubi convenienti facto examine circa morborum originem, animi gravem affectionem morbo ansam præbuisse subinde observant. Satis pro compendio dictum putamus; Nolumus enim hac vice in hujus quæstionis deductione, cum rem complectatur per se manifestam, esse prolixiores, sed potius nos accingimus ad ipsam exponendam dictam, quæ circa hos affectus homini sanitatis amanti attendenda est.

§. VI.

Videamus igitur, quid commodi ex affectuum animi contemperatione in corpus humanum redundet. Quod si sacram scripturam hac de re consulamus, ea ad sanitatem & vitam longam egregie commendat hilaritatem atque tranquillitatem mentis. Sapientissimus Regum Salomo Proverb. cap. XV. v. 3. *animus letus, inquit, bene afficit vultum.* Idem v. 15. Cap. XV. ita pergit: *letis animo sunt convivium iuge: quasi dice-*

diceret: qui letus est animo & sua forte contentus, melius habet, quam si semper lautissimis epulis fruere-
 tur. Uterius *Prov. cap. XVII. v. 22.* ita fatur: *animus letus bene medicinam facit.* i. e. optimæ medicinæ loco est, qua corpus a morbis & morte præmatura conservatur. Quid quod multis in locis hilarem animum vitam quotidianam jucundam adpellat. His adstipulantur verba *Ecclesiastici cap. XXX. v. 21.* *letitia cordis est vita ipsa hominis & exultatio producit dies vite.* Ex hisce omnibus sequentem regulam diæticam elicere possumus: Quicumque sanitatis suæ curam habere cupit, is hilari atque tranquillo animo sit necesse est. Ejusmodi enim mentis compositio placidum & pacatum in spiritibus animalibus excitat motum, qualis autem spirituum motus, talis motus cordis & arteriarum tonusque partium, & qualis partium tonus motusque cordis & arteriarum, talis sanguinis circulatio, & qualis hujus circulatio, talis sanitas. Quapropter mens tranquilla summum hominis in hac vita bonum judicari debet, utpote mens in tali flatu posita non tantum corpori, sed ratiocinationi quoque quam optime inservit & ingenii vim acuit. Experimentiæ fide certissima constat, animo placido & affectibus vacuo præditos omnium fere morborum & infectorum quoque epidemicorum contagio inficientium tela plerumque effugere, ac, si forte ab iis petantur, non modo non succumbere, sed ceteris omnibus etiam feliciter evadere. Neque minus in morbis periculo non plane expertibus maximam reconvalescentiæ spem ex animi tranquilla habitudine concipi posse praxi clinica quotidie edocemur.

§. VII.

§ VII.

Hoc tamen loco maxime notari velim, nos sub lætitiæ vel tranquillitatis animi conceptu non comprehendere gaudium repentinum atque effusum: nam cum hoc celerrima animi sit motio, eam quoque irregulares spirituum & sanguinis motiones excipiant necesse est, unde occasionem magnarum turbarum morbosarum, imo mortis repentinæ præbere possunt; qualia exempla hinc inde apud auctores medicos consignata existant.

§ VIII.

Sicuti autem facer codex animi constitutionem hilarem atque tranquillam ad incorruptam sanitatem ac vitam longam suadet atque commendat: ita e contrario tristitiam, quæ lætitiæ adversatur, & animi angor, cura ac cruciatus est, omnibus & singulis dissuadet. Pertinent huc, quæ a Salomone sapienter dicta sunt *Proverb. cap. XV. v. 22. Spiritus fractus exsiccat ossa. item Cap. XV. v. 5. dolore animi spiritus frangitur. item Cap. XV. sicuti tineæ vestimento & vermis ligno: ita tristitia in viro nocet cordi.* Sagacissimus morum præceptor *Syracides Cap. XXX. Ps. 21* unumquemque hominem a tristitia his verbis avocare studet, *ne tradas tristitiæ animum tuum neque angas te ipsum consilio. Dilige animum tuum & consolare cor tuum tristitiamque procul a te pelle.* Rationem, cur fugienda sit tristitia *v. 26.* subjungit, *sollicitudo*, inquiens, *ante tempus senectutem adducit.* Quicumque igitur sanitatis curam habet, is mœrorem ac tristitiam quovis modo fugiat. Quemadmodum enim lætitiæ blanda ac moderata spiritus recreat, excitat & sanguinis circulum promptum

ac liberum reddit: ita mœstitia spiritus obtundit, deprimat, & sanguinis circuitum impeditiorem facit, sanguinemque a naturali sua temperie, ad spissitudinem lentam redigit. Et sicuti in latitia sanguis undiquaque æqualiter circumfertur, & ipsa adeo cutis vascula capillaria minima pervadit, unde rubore amœno facies coloratur: sic contrario modo in tristitia sanguinis calor & spiritus a circumferentia ad centrum magis intro compelluntur, & habitus corporis spasmodice constringitur, unde in tristibus pallor faciei, cutis constrictio, transpiratio remissior, pulsus exilis ac lentus, appetitus imminutus, somnus terroris plenus & virium langvor subinde observantur. Probe hæc cognovit *Fernelius*, qui ita hæc in rem differit: *tristitia spiritus obsenebrat, ingenium hebetat, rationem impedit, iudicium obscurat, spiritus ascensum deprimat & melancholicas desperabundas cogitationes efficit, quibus ex causis corpus pallore defoedatur, ignavia torpet, atrophia liquefcit & in marcorem aliosque frigidus morbus ruit.* In praxi attentiori observare licet mœrorem profundum ac pertinacem ad febres mali moris melancholicam, insaniam, malum hypochondriacum, calculum tam renum, quam vesicæ, phthisin, hæcticam, cachexiam, aliosque morbos frequentissime disponere. Nam ab ejusmodi continuo mœrore sanguini fluiditas demitur, unde spissescit, stagnationes subit & hinc inde obstructions parit, a quo dictorum malorum origo fere unice dependet. De mœrore profundiore pulchra quoque extant apud *Hippocratem Lib. II. de morbis. Cura in visceribus veluti spina videtur atque illa pungit.* Et alibi: *ubi hec, inquit, anxietas animum corripuit, lucem atque homi-*

nes fugit & tenebras amat & timor invadit, aridus est & ad contactum dolet & expavescit & terriculamenta & somnia horrenda videt. Hæc sunt præcipua symptomata, quibus mœrore sepulti contorquentur & continuo discruciantur, ut quandoque etiam eo insanix procedant, ut præ vitæ tædio sibi ipsis vim faciant & in laqueo solamen suæ miseriæ quærant. Patet exinde evidentissime, tristitiam & mœrorem maximum corporis & animi esse tormentum, unde sapientissime is rerum suarum & fanitatis fatagit, qui omnem mœrorem procul ablegat.

§. IX.

Eosdem fere effectus cum tristitia habet invidia, quæ ubi altius animo insidet, humanum consumit corpus, ut rubigo ferrum. Placet hanc in rem allegare *Ecclesiast. Cap. XXX. v. 25.* ubi de invidia dicitur, quod minuat dies. Pari passu cum tristitia & invidia ambulat anxia in divitiis corradendis cura; unde idem *Ecclesiast. Cap. XXXI. v. 1.* ejus noxam, quam corpori humano infert graphice depingit, *vigiliae*, inquit, *divitiarum causa tabefaciunt carnes & cura earum amovet somnum.* Huc pertinet quoque amor insanus, cujus vehementia fere contabit Ammon. II. Samuel. Cap. XIII. Unusquisque ergo, qui fanitati studet ex præscripto sacrae scripturæ omni studio ab his vulgaribus & maxime turpibus affectibus, quales sunt invidia & avaritia, sibi temperet, necesse est.

§. X.

Restat adhuc alius affectus corpori nocentissimus, qui iræ nomine venire solet. De hac *Ecclesiast. cap. XXX. v. 25.* claris verbis pronuntiat, quod dies vitæ minuat. Id-

Idcirco sanitatis cultori incumbit, ut iram ceu pestem corporis omni arte fugiat. In omni enim iracundia commotio fit spirituum & sanguinis extrorsum a centro ad circumferentiam. Cum itaque in iracundia sanguis maximo cum impetu ad externum corporis habitum pellatur, hinc evenit, ut sub iræ æstu inflatur facies, oculi appareant feroces, in partibus sentiatur tremor & respiratio cum pulsu adauctior fiat, ipsaque mens a statu suo dejiçiatur. Et ab hac vehementiori sanguinis in ira commotione plurima mala corpori humano accidunt. Præclara est observatio *Hildani obs. 18. cent. 1.* ubi arteria vulnèrata, postea probe sanata, iterum rupta fuit ab ira, quæ disruptio a nulla alia causa facta fuit, quam a sanguinis impulsu majori & tunicarum arteriæ expansione fortiori. In praxi attentiori observamus, iram maxima polere vi in consuetis & dispositis enormes sanguinis excretiones sive per nares sive per venas ani sive per urethram in feminis proritandi. In senibus & sanguine abundantibus vehemens ira apoplexiam non raro producit, si quando enim sanguis cum impetu ruit ad caput, valè nimia congestione ejus distenduntur ac perrumpuntur, unde sanguinis fit extravasatio lethalis. In plurimis post paroxysmum iracundiæ in latere dextro sub scrobiculo cordis mox sentitur dolor quidam constrictivus cum oris amaritie, quod symptoma ortum habet a motu bilis impetuosiore ejusque in intestina effusione, hinc etiam dependet inclinatio ad vomitum & diarrhœa, unde *Hildanus Cent. VII. obs. 18.* annotavit: alvum subductam fuisse ab ira ac si phar̃macum adsumtum fuisset? Morbi inflammatorii, ut sunt pleuritiides, peripnevmonia, inflam̃

flammatio hepatis, ventriculi & intestinorum, item erysipelas subinde ab ira ortum traxisse observantur. Hi morbi potissimum eveniunt in iis, quorum sanguis impurus ac spissus est, & tubuli corporis angusti, quapropter in arterias ab iræ affectu adactus sanguis, si viscosus & tenax sit, non eadem celeritate per venas reverti potest, unde sæpius in tubulosa partium solidarum vel viscerura substantia subsistit & inflammatorias ejusmodi passiones efficit. Quicumque igitur ex præscripto sanctorum Scripturæ iram coercet, is sanitati suæ optime consulit & corpus ab his morbis immune servat.

§. XI.

Ordine jam progredimur ad aëris diætam. Nihil sane ad sanitatem ac vitam tuendam plus confert, quam elementum illud commune aëris & ætheris fluidum, quo omnia animantia continuo opus habent, cujus secundum Hippocratem Lib. de flatibus §. 6. tanta est necessitas, ut si omnibus aliis abstineat homo, neque cibum sumat, neque potum, possit dies tres vel plures vivere: si vero spiritus vitæ in corpus intercipientur, brevi tempore illi esse pereundum. Hoc certissimum est, aërem esse primum corporis nostri quo ad solidas & fluidas partes motus materiam ac instrumentum. Quo igitur purior est ac temperatior, eo magis ad vitam & sanitatem integre conservandam confert; e contrario vero, quo impurior & intemperatior, eo magis vitæ ac sanitati inimicus est. Sicut enim aër purior circum angit, transpirationi velificatur atque ingenio vim addit: ita impurior particulis heterogeneis, narcoticis & putredinosis maxime inquinatus circum angitur.

C

tur

turbat, robur partium infringit, perspirationem remorat, ingenique vim obtundit. Unde talismodi intemperatus aër ad morbos ex humorum stagnatione indeque contracta impuritate oriundos, item ad putridas febres, imo ipsam pestem disponit. Et hanc ob causam, ut quidem nostra est sententia, clementissimus rerum conservator Deus, pro singulari sua in homines providentia permotus fuit, ut populo suo cautionem a rebus aërem inquinantibus serio injungeret. Quare Levit. XI. v. 35. omnia ea, quæ labe quadam forte aërem inficere possunt, ceu impura & inquinata præscripsit, eorumque usum plane interdixit. Cum primis etiam huc pertinere videntur, quæ de inspectione sacerdotali leproforum Levit. Cap. XIII. v. 8. proponuntur. Lepra enim erat morbus summa ex corruptione humorum ortus, qui suam fœditatem vicinis corporibus infirmioribus præsertim communiione aëris facillime adfricare potuit, unde tam sedula leproforum inspectio & custodia separata a coetu hominum fuit injuncta. Levit. XIII. v. 46. Quicumque igitur aëris noxas evitare & sanitatem hoc modo integram conservare nititur, is omni arte & studio loca suspecta ex præscripto sacrae scripturae fugiat & commercium hominum infectorum diligenter evitet. Optimum enim præservativum a morbis ex aëre impuro oriundis, imo ipsa peste in fuga & curatori contagii evitacione consistit, ut gravissimorum medicorum est sententia.

§. XII.

Ad alterum jam membrum nostri propositi pergitur, quod de cibo ac potu institutionem diæticam sub-

subministrabit. Alimentorum & potulentorum maxima habenda est ratio, cum proximè ad vitæ ac sanitatis conservationem concurrant. Nullus enim homo sine cibo & potu vitam diu conservare, vel sano ac integro corpore esse potest; siquidem ob continuas egestionum partium, motu sanguinis intestino resolutarum, quotidiana etiam ingestione opus habemus, ut partes illæ motu sanguinis effætæ redditæ, ad consueta emunctoria delatæ & foras protrusæ nova utilium succorum accessione reparentur, & sic corpus sub continuis egestionibus & ingestionibus in vigore actionum suarum adeoque in sanitate conservetur. Quum autem esculenta & potulenta tum ratione indolis & temperaturæ, tum etiam ratione facultatum & virtutis mirum inter se dissideant, & cum etiam magnus subinde error circa adsumtionis & quantitatem committatur: hinc omnino medicum & naturæ consultum oportet scire, quænam ex hisce tam ratione temperaturæ, quam ratione quantitatis corpori nostro congrua vel incongrua sint, ut hoc pacto non a corpore avertere possit. Multa præclara huic fini accommodata hinc inde ex sacra scriptura depromi possunt, unde illa jam ordine percurrere & explicare animus est.

§. XIII.

Quod attinet ad ciborum quantitatem, omnis repletio ex iis ceu naturæ corporis nostri inimica & morbis proferendis apta ex præscripto sacre scripturæ profertur vitanda est. Notatu digna sunt, quæ hanc in rem adfert *Ecclesiasticus Cap. XXXVII. v. 32. seqq. Ne esto insaturabilis omnibus deliciis, neque projectus esto ad escas. Nam*

multis cibis adheret morbus & insatiabilis voracitas maxime accedit ad choleram. Voracitate insaturabili multi sunt mortui. Idem Cap. XXXI. v. 22. ita fatur: laboriosa vigilia & cholera torminaque adsunt viro insaturabili. Recte a Syracide ciborum nimia adsumtio & voracitas plurimorum morborum, speciatim vero cholera, laboriosarum vigiliarum, torminum, imo ipsius adeo mortis causa statuitur. Nam quodcumque cibis variis praesertim indolis majori in copia, quam par est, ventriculus oneratur, non modo ejus tonus & robur inde imminuitur, & chylus ob lymphæ gastricæ insufficienciam crudus, intemperatus ac intimiorem cum sanguine mixtionem renuens separatur, sed etiam ingens colluvies acidorum, biliosorum, pituitosorum ac putrescentium humorum in primis viis a reliquis ciborum ibi diutius commorantibus colligitur, quæ omnia morborum causis jam dictis originem atque materiam præbent fertilissimam. Non inconcinne *Fernelius in Patholog. Lib. I. Cap. XV. pag. 210.* perniciosam admodum sentinam abdomen insaturabile adpellat, quia omnium tum corporis, tum animi vitiorum fons & origo est, ut adeo verissimæ sint facetiæ illorum, qui intemperantiam medicorum nutricem adpellarunt. *Hippocrates Sect. I. Aph. 17.* ita de ciborum intemperantia loquitur: *ubi cibus præter naturam copiosior ingestus fuerit, morbum facit.* Cuiusmodi ergo sanitas curæ est, is a nimia ciborum ingestione & voracitate turpi abstineat necesse est. Observent vero hanc dieteticam regulam cum primis imbecilliores, quorum in numero habendi ii, qui modo a morbo aliquo convalescerunt,

erant, qui enormes cum virium jactura passi sunt hæ-
morrhagias, & qui fame, vigiliis immodicis ac labore
emaciati sunt vel alia ratione vires amiserunt. Horum
enim hac in parte excessus tanto sæpe nocumento est,
quantum vix expectari poterat. Profecto innumera sunt
commoda, quæ ex accurata & moderata ciborum men-
sura in corpus nostrum redundant. Probe hoc vidit
Syracides, unde *Cap. XXXI. v. 22.* ita exclamat: *Quam suf-
ficii homini erudito res modica! nam in cubili suo non anhelat, somnus sanus est, cum intestino mediocri surgit mane
compos anima sue.*

§. XIV.

Ulterius diætam circa alimenta persecuturis non
incongrue quæritur: quinam cibi & quales in usum tra-
hendi? Quando sacram Scripturam hac de re
consultimus, commendatos hinc inde atque in usum vo-
catos fuisse temperatissimos & optimi succi cibos reperie-
mus. Ex carnibus enim quadrupedum a Deo ipso
conceduntur bovina, vitulina, agnina, hœdina, arietina.
Levit. Cap. XI. v. 3. *quicquid habet unguam scissam & bis-*
darum est fissura unguarum revocans ruminis cibum, ex qua-
vis bestia illud comeditis. Carnes harum bestiarum cum-
primis juniorum, omnium medicorum consensu, ejus
sunt indolis, ut & facilius a menstruo ventriculi solvan-
tur & bonum sanguinem ingenerent. Habent enim cum
sanguine nostro exactam convenientiam, & temperatam
gelatinam in se recondunt, quam coctione omnes dimit-
tunt. Quid vero aliud est sanguis optime temperatus,
quam gelatinosus succus a continua in circulum trans-
latione rubicundus redditus? Hac de causa verissimum
ma-

manet hoc assertum, quod dictorum animantium posteriorum precipue carnes succique inde excocti & iuscula, quia gelatinam copiosam & temperatam præbent, ad corporis nutritionem & sanguinis restorationem præ aliorum animantium carnibus optime inserviant.

§. XV.

Ex volatilibus humano usui concessit summus rerum œconomus carnes columbarum, alaudarum, gallinarum, perdicum, anserum, anatum & aliarum avium, quarum Levit. Cap. XI. non fit inhibitio. Hæ omnes & adhuc aliæ volatilium species eandem ob causam, quia succum temperatissimum & cum sanguine nostro convenientissimum fovent, in optimum nutrimentum corporis nostri cedunt.

§. XVI.

Ad aliud genus ciborum nempe pisces nos convertimus. Horum usus Levit. Cap. XI. v. 9. commendatur his verbis: *hos comedatis ex omnibus, que sunt in aquis, omne quod habet pinnas & squamas in aquis tum per maria, tum in fluminibus, illa comedatis. conf. Deut. XII. 9.* Equidem non sine ratione esus piscium commendatur, nam propter faciliorem solutionem & copiam partium humidarum, quibus abundant, uti ex destillatione eorum videre est, minime nocent, & quoniam non tam facile putrescunt, quam quadrupedum vel avicularum carnes, hinc etiam absque nocumento in febribus, in morbis malignis ipsaque in peste ægrotis possunt concedi, ubi alias ab esu carniū maxime est abstinendum. Siquidem putredo, in qua malignitatis natura continetur, non parum harum usu promovetur, & humores jam-

iamtum corrupti ad maiorem putredinem disponuntur; unde etiam evenit, ut natura ipsa in eiusmodi morbis sponte ab esu carniū abhorreat. Datur autem magna piscium differentia respectu aquarum, in quibus degunt, ex quibus illi sapidissimi sunt & saluberrimi, qui in fluviis, ubi aqua levis & subtilis est ac rapidissimo cursu fertur, progignuntur: e contrario ii minus sapidissimi minusque salubres, qui in aquis paludosis & stagnantibus capiuntur. Deinde etiam datur differentia inter ipsas piscium species, quidam enim durioris & compactioris, quidam mollioris & candidioris respectu carnis sunt indolis. Unde, si optio nobis detur, pisces omnium sapidissimi ac optimi pro usu seligendi sunt.

§. XVII.

Alimentorum ex regno vegetabili usus est vetustissimus itemque innocentissimus, quippe herbarum, semina & fructus arborum paradisiaci ille cibus erant a Creatore sapientissimo Adamo in statu integritatis concessus, uti clarissimis verbis *Genes. cap. I. v. 29.* legitur, ubi scriptum extat: *præterea dixit Deus: ecce dedi vobis omnes herbas sementantes semen, quæ sunt in superficie totius terræ, omnesque arbores sementantes semen vestre ad comedendum erunt.* item *cap. II. v. 16.* de fructu quidem omnis arboris libere comedes. Herbarum & arborum fructus nutrimentum quidem adeo copiosum, ut carnes animantium, non suppeditant, interim tamen hoc verissimum est, illa succum præbere leviolem, facile transeuntem & necessarium eumque optime temperatam sanguinem gignere, ideoque ad vitam sanam atque

que longævam maximæ utilitatis esse, eam maxime ob causam, quia plethoram avertunt, quæ a cibis plenioris nutrimenti corpori ingenerata plurimorum morborum & ipsius etiam mortis maturioris causa esse potest. Majus vero nutrimentum præbent varii generis semina præsertim tritici, siliginis, hordei & ex iis præparata. Est enim ea omnium seminum indoles, ut temperie optima gaudeant, dum ex partibus terreis subtilioribus, mucidis & oleoso-sulphureis probe mixta sunt, unde cum aqueo liquore cocta vel trita, eundem lacteo colore bene saturato imbuunt. Ex his colligi facile potest, quare panis ex frumentorum generibus præparatus in optimorum nutrimentorum numero habeatur. Ex sola aqua & pane homo vivere potest, testante id *Ecclesiastico Cap. XXIX. v. 25. præcipua vitæ humane sunt aqua & panis.* Hinc etiam regius Psalmista panis virtutem confortantem & cordialem tribuit. *Psalm. 104. v. 15.* Huc pertinent quoque legumina, quorum genus quoddam Propheta Daniel cum sociis suis præ cibo regio expetât, uti ipse testatur in prophetia sua *Cap. I. v. 12.* quo in loco nempe *v. 15.* simul indigitavit, quam bene usu hujus cibi eorum corpora nutrita fuerint, facies enim illorum inde apparuit elegans ut pinguium carne. Ex hisce jam omnibus, quæ de ciborum conditione ex sacris fontibus protulimus, hæc regula diætica consequitur: eligenda sunt alimenta corpori nostro congrua, temperata, quæ facilius solvuntur & corpus transeunt.

§. XVIII.

Antequam pedem ulterius proferamus hoc loco non

non incongrue quæritur: an rationes medicæ firmiores dari possint, quod esus adipis Levit VII. v. 13. item carnis suillæ Levit. Cap. XI. v. 7. ut & sanguinis animalium Levit. Cap. XVII. v. 10. Act. Apost. Cap. XV. v. 29. nec non suffocati Lev. XVII. v. 17. Act. Cap. XV. v. 29. interdicitus, sit infalubris ac noxius? Adipem quod atinet, ejusdem indoles noxia cognoscitur ex eo, quod vix in ventriculo dissolvatur & in alimentum cedat, sed ab acido in coagulum concresecat, plicis ventriculi & intestinorum cellulis adhærescat, ubi ex diuturna mora corrumpitur & ructuum, sodæ, pathematum spasmodicorum ac dolorum occasionem præbet amplissimam. Notandum insimul hoc loco est, quod quo viscosiores & magis rancidæ ac vetustiores sint pinguedines, eo etiam peioris sint indolis. Hanc ob rationem præsertim ii, quorum primæ viæ acido copioso scatent, optime sibi consulunt, quando ab esu omnis generis pinguedinum copiosiori penitus abstinunt. Quare vero caro suilla sit noxia, majoris paulo difficultatis quæstio est, cum maximam habeat convenientiam cum sanguine humano & præterea gelatinam præbeat multo copiosorem ipsa carne bovina vel ovina aut alia. Respondemus autem hic cum distinctione aliqua & dicimus: carnem suillam minus nocere illis, qui eo parviori in quantitate utuntur & insuper corpus motu ac labore probe exercent, sed infirmioribus, iisque, qui corpus parum movent, non potest non magno esse noxamento propter glutinosum, quo abundat, succum, hinc promte illius frequentiori usu emunctoriorum tubuli obstruuntur, quibus obstructis plurimæ impuri-

D

ta-

tates in corpore accumulatur, quæ deinde variis cutis vitiis & scorbuticis morbis occasionem subministrant. Optime igitur faciunt ii, qui cachecticæ sunt constitutionis & vitam degunt otiosam, si talismodi carnis usum plane abdicant. Nunc videbimus etiam, quænam ratio medica dari possit de noxa esus sanguinis interdicti. Quicumque sanguinis examen inspicit, haud difficili negotio comperiet, eum ex particulis maxime putrescibilibus constare. Elucescit id inter alia ex eo, quod sanguis e vena emissus statim coaguletur & rancorem contrahat. Quodsi igitur ejusmodi sanguis in cibum sumitur, facile in ventriculo corrumpitur & chylum minus aptum suppeditat. Eadem est ratio suffocati. Nam quodocumque animal suffocatione perit, sanguis in vasis partium coagulatur & putredinis celerioris causam præbet.

§. XIX.

Hisce discussis pergimus ad potulenta. Diversa dantur potulentorum genera, hoc autem loco solummodo ea recensere lubet, quæ naturæ nostræ maxime congrua sunt & quorum in ipsa sacra scriptura fit mentio. Primum igitur de aqua ejusque usu agemus, quem ex ipsa sacra scriptura probaturus provoco ad *Num. Cap. XX.* ubi Israëlites aquam postularunt a Deo per Moysen, quam etiam impetrarunt, cum Moyses petram virga sua percuteret. Huc spectat locus *1. Reg. XVII.* ubi potus Eliæ fuit aqua e torrente. it. *Ecclesiastic. Cap. XXIX. v. 27.* ubi legitur: *precipua vite humane sunt aqua & panis.* Primævos homines & Patriarchas usque ad Noachi tempora aqua potu usos fuisse, non obscure judicatur:

nul-

nullibi enim ante tempora Noachi vini fit mentio, multoties vero aquæ. Ex hisce adductis factis manifestum videtur, quod jam inde ab antiquissimis temporibus usus aquæ fuerit cognitus & maximi æstimatus. Est itaque aqua potus omnium animantium communissimus & ad vitam ac sanitatem tuendam accommodatissimus. Hoc enim aqueum elementum maxime omnium ad constituendam sanguinis ac humorum vitalium texturam necessarium est. Aqua ad digestionem & extractionem succorum ex alimentis aptissima, hæc minimos corporis meatus quam expeditissime subit, unde ad interiores partium poros nutritium succum advehit, hæc quoque evehendis e corpore salino-sulphureis excrementiis partibus quam maxime idonea est, unde optimo jure medicina universalis præservativa nuncupari possit: non enim facile datur hac ipsa nobilius a morbis præservativum. Qui solo aquæ potu utuntur, ii multo robustiores & vivaciores sunt, quam qui aliis liquoribus aut cerevisiis delectantur. Aquæ potus dentes firmiores & candidiores & gingivas sanas conservat. Pulchra est observatio, quam *Miscell. Natur. Curiosor. Dec. II. A. III. obs. 15.* exhibent de senectute & viginti annorum, cui adhuc integra dentitio in senectute obtigit, quique nullam aliam longævitatæ causam proferre potuit, quam quod per omne vitæ tempus aquæ potum in deliciis habuerit. De Andrea Tiraquello, Juris Consulto, auctores referunt, quod solo aquæ potu contentus senex obierit. Inter causas longævitatæ Ægyptiorum aquæ Niloticæ usus non infima fuit. Diversa vero aquarum ratione bonitatis est indoles,

D 2

opti-

optimæ sunt pellucidæ, leves, particulis heterogeneis calcareis non refertæ, quæ epotæ in hypochondriis fluctuationem non concitant, bene per urinam & transpirationem secedunt, & sic excretoria aperta confervant.

§. XX.

Post aquam merito quoque vini mentio est injicienda, cujus inventor & primus cultor Noachus celebratur ex *Genes. Cap. IX. v. 20.* unde patet, ejus usum itidem esse antiquissimum. *Syracides* ejus usum moderatum egregie commendat *Cap. XXX. v. 30. tanquam vita est vinum hominibus, si moderate illud biberis.* Letificans cor hominis virtus ipsi tribuitur *Psal. 104. v. 15.* Denique in omni mœrore extollit ejus usum *Ecclesiastic. Cap. XXXI. v. 32. exultationem cordis letitiamque animi efficit vinum potum tempestive, quod satis est, & ibidem v. 33. acerbam animam facit vinum multum potum irritatione & adversa causa.* Et *Cap. XL. v. 20. vinum & musica letitiam adferunt cordi.* conf. *Proverb. Salom. Cap. XXX. v. 6. 7. Bibe potum inebriantem perituro & vinum amarum animo. Bibat, ut obliviscatur paupertatis sue & molestie sue non sit memor amplius.* Sane vinum temperatum non nimis acidum, nec vaporosum inter remedia nobiliora totam naturam corroborantia facile principem obtinet locum, siquidem eximie circulum sanguinis promovet, ventriculo tonum ac robur largitur, corpus perspirabile reddit, & vires collapsas mirum in modum erigit. Hanc ob causam Paulus Timotheo suo infirmitate ventriculi laboranti vini usum præscribit in *Epist. I. ad Timoth. Cap. V. v. 23.* Et postea subjungit: *aquas ne bibas,* sed

sed vini modicum bibe propter stomachum tuum & propter morbos tuos assiduos. Quantas enim vires vinum generosum in anorexia seu appetitus prostratione & digestionis vitis corrigendis possideat, vix satis predicari potest, quotidiana id testante experientia. Potissimum autem vinum iis conducit, qui temperaturæ corporis sunt frigidioris ac humidioris, qui vitæ sedentariæ addicti sunt & corpus parum movent; calorem enim ipsis addit & spiritualcentiam auget, unde etiam vinum bonæ notæ optimum affectus hypochondriaci & aliorum frigidorum morborum præservativum judicatur.

§. XXI.

Quemadmodum vero sacra Scriptura moderatorem vini usum concedit & commendat: ita vicissim ejus abusum & immoderatam in corpus ingurgitationem summo opere reprehendit: hinc ebrietas multis in locis N. T. ceu vitiorum genitrix & seductrix a via salutis ab Apostolis severe inhibetur. Sapientissimus Salomo in *Proverb. Cap. XXIII. v. 29. & seqq.* genium vinosorum & ebrietatis studiosorum cum incommodis tam corporis, quam animi, quæ ex vini nimia ingurgitatione proveniunt, graphice depingit, dum ait: *cui vae? cui eheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera impune? cui rubor oculorum est? immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandum vinum mistum. Ne respicito vinum, quum rubescit: quum exhibet in poculo colorem suum, indesmenter movetur rectissime: tandem velut serpens mordebit & velut hæmorrhoids punget. Oculi tui respicient alienas & animus tuus*

tius eloquetur perversitates. Es eris, ut qui jacet in medio mari & ut, qui jacet in corona carbessii. Ecclesiastic. Cap. XIX. v. 1. de vino profert: quod intelligentes seducat. item Ecclesiastic. Cap. XXXI. Ps. XXVIII. in vino, ne agas virum: nam vinum, multos perdidit: in eodem Cap. V. v. 34. auget animum ebrietas imprudens ad offensionem: minuit robur & acquirit vulnera. Quantas noxas vina præsertim intemperata vel nimis dulcia, vel acidia vel spirituosiora vel sulphur vaporosum olentia, si immodice ingurgitentur, corpori humano inferant, etiam vulgus non ignorat. Dulcia enim vina plethoram augent & morbis ab ea pendentibus ansam præbent. Que vero acidum fovent passionibus ex acido & viscido nutrimentum præbent & speciatim calculorum, hysterici ac hypochondriaci mali, podagræ generationem in dissipatis corporibus promovent. Deinceps spirituosiora vina, dum mirifice sanguinem & humores exagitant, in juvenibus imprimis & cholericæ temperaturæ hominibus calorem adaugent & bilem acrem ingenerant, unde ad hæmorrhagias, febres ardentes, biliosas, spasmos, dolores maxime arthriticos, quandoque etiam convulsiones inducendas sunt aptissima. Ita denique vina, quæ sulphure vaporoso scatent, nervis infesta sunt & capiti nocent, unde morbis capitis, quales sunt torpor, somnolentia, cephalalgia, paralytis & epilepsia, viam sternunt. Huc satis apposite transferri possunt, quæ de vino dissertit Valleriola Lib. II. Enarrationum Medicinalium Enarrat. IV. vinum varia in corpus incommoda pro sui natura, ætate, potentia, adsumptionis modo inferi. Nam vinosiora immodice sumpta caput tentant, nervos implent, fluxiones excitant, mentem

rem labefactant, vires corporis universas dissolvunt; aquosa minus alunt, dulcia obstruunt, crassa nigraque difficile permeant diuque in ventre morantur: vetera vehementer calefaciunt: nova turbant & fluctuationem miram concitant. Acida ledunt ventrem nervisque sunt inimica. Quicumque igitur sanitatis suæ curam habet, is immoderatum vini usum ceu corruptelam animi & corporis abhorreat, eoque modico nec excessiva qualitate donato utatur.

§. XXII.

A potulentis ad motus dietam transibimus & considerabimus, quid commodi ex illius convenienti administratione in vitam & sanitatem humanam redundet. Sacra Scriptura motus exercitium, quod fit per laborem, ceu somnum a morbis preservativum agnoscit, uti videre est ex *Ecclesiastic. Cap. XXXI. v. 25.* verba textus ita se habent: *In omnibus operibus tuis esto promptus & ulla infirmitas non obveniet tibi.* Hinc etiam *Paulus II. Thessal. Cap. III. v. 10.* his, qui nolunt operari ciborum adsumptionem dissuadet his verbis: *quod si quis non velit operari, neque comedito.* Magnificæ etiam præstantissimorum medicorum hinc inde prostant commendationes motus corporis, qui fit per labores & variis aliis modis. Ex hisce placet allegare *Hippocr. Lib. de Diata §. 1.* ubi inquit: *homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret.* Contrarias enim inter se vires habent cibi & labores: verum inter se mixti conferunt ad sanitatem. *Sanctorius in medicina statica* ait: *si homines tempore debito exercitio ac labore uterentur, carere possent multis medicis ac medicamentis.* Nihil tam idoneum est ad circulum sanguinis promovendum & humores a particulis impuris liberandos, quam

mo-

motus externus musculorum; siquidem quodcumque musculi, qui genuina sunt motus instrumenta pro animæ imperio ope subtilis elastici sanguinis & nervi fluidi vivida ac mobilissima expansione contrahuntur, accidit, ut strictura quadam agilissima non modo vasa præsertim venosa ad constrictionem sicque ad fluidi sanguinis progressivum motum expeditiorem animentur, sed & ipso hoc motu attritivo particulæ crassiores attenuentur & dividantur. Hoc vero modo intestina motio valde increfcit, fluiditas, spirituaſcentia, calor augetur, ut adeo transpiratio & superflui humidi evaporationi magno cum corporis levamine perficiatur. Hanc ob causam homines laboribus dediti non modo robustioris & sanioris sunt corporis, sed & vitam longævam ut plurimum degunt. Nemo facile ex iis, qui diligenter laboribus incumbunt, calculi, podagræ, arthritidis, affectionis hypochondriacæ, cachexiæ, scorbuti, hydropis malum incurret: contra vero, qui desidiam se mancipant vel vitæ sedentariæ corpus addicunt, frequentissime his morbis patent ac exponuntur, præsertim si genio indulgent & laute vivunt. Hoc enim vivendi more sanguis in vasis accumulatur & ob segnitorem perspirationem impuritatem contrahit, spissitudinem lentam acquirit, in visceribus stagnationem subit, eorumque vasa minima opplet & obstruit, sicque dictorum malorum causam præbet fœcundissimam. Optime itaque sibi consulunt, qui secundum præceptum Dei *Genes. III. v. 9.* in sudore vultus cibus suis vescuntur.

§. XXIII.

§. XXIII.

Quemadmodum vero moderatio in cunctis rebus naturæ corporis nostri est amicissima: ita motus exercitium, præsertim id, quod per labores fit, non excessivum ac immoderatum, neque continuum, sed moderatum cum alterna quiete interposita sit necesse est. Utrumque enim horum & motus parcitas, & ejusdem frequentia male afficit corpus illudque mirum quantum debilitat, dum priori modo excretiones retardantur, posteriori vero plus juste adaugentur. Quare semper, ubi sanitatis scopus nobis propositus est, quies ac motus alternari & se invicem excipere debent. Et hæc inter eas rationes, quæ Deum permoverant, ut sex in hebdomade dies operibus faciendis destinaret, septimo vero a laboribus omnimodam quietem præciperet, non infima forte fuerit.

§. XXIV.

Ad somnum & vigiliam quod attinet, non minus hic, quam aliis in rebus ad vitam & sanitatem corporis necessariis prudentissimum regimen requiritur. Sacra Scriptura usum somni labore defatigatis vires addere confirmat *Ecclesiastic. cap. V. v. 12.* ubi verba textus ita se habent: *dulcis est somnus illius, qui servit.* Hisce verbis peritissimus morum magister Syracides somnum iis cumprimis, quorum vires per diem laboribus plurimis magna ex parte exhaustæ sunt, esse dulcem, id est, vires corporis reficientem adserit. Equidem somnus ad vitæ & sanitatis conservationem cuivis homini summe necessarius est: nullus enim homo absque ejus usu diu salvus ac incolumis esse potest. Hic corpori delassato vires collapsas restituit illudque ad conuetos labores subeundos aptius reddit, imo etiam, quod majorem adhuc admirationem meretur, ipsum animum

E

ve.

vegetat eumque ad functiones suas perficiendas alacriorem ac promptiorem efficit.

§. XXV.

Sicuti autem somnus moderatus magnopere conducit corpori nostro & vires refarcit: ita immoderatus damno eidem est & vires potius imminuit, quippe non modo capitis gravitatem & torporem infert, sed & omnibus partibus corporis languorem inducit, sicque agilitatem menti & corpori subtrahit, quia influxum fluidi subtilissimi & mobilissimi in nervos & solidas partes, quæ motum efficiunt, nimium impedit, unde spiritus ascensio & fluiditas sanguinis perit, humores spissescunt, incrassantur & ad chronicos morbos fit dispositio. Hinc ob tantam noxam, quam immoderatus somni usus corpori humano adfert, divinus *Salomo in Proverb. Cap. VI. v. 4.* nimium somnum dissuadet his verbis: *ne concedito somnum oculis tuis aut dormitionem palpebræ tuis: quod dictum de somno intemperato omnino intelligendum, cum moderatus nihil vitii habeat & homini ad vitam & sanitatem sit necessarius.*

§. XXVI.

Quodsi igitur somnus moderatus ad vitam & sanitatem est accommodatissimus, facile inde consequitur, vigiliæ, quarum paucis adhuc attingenda consideratio est, immodicas & longius protractas ingentem noxam corpori nostro adferre. Ex nimis enim vigiliis coctio perturbatur, facies pallorem induit, corpus macie conficitur, oculi fiunt concavi cum austero & tristi vultu. Pulcherrimus huc quadrans locus deprehenditur *Ecclesiast. Cap. XXXI. v. 1. vigiliæ divitiarum causa tabefaciunt carnes.* Ex hisce jam omnibus, quæ de somno ac vigilia paucis commentatissimus, sequens elicitur regula diætica: nempe *sanitati*

tati suæ illum optime consulere, qui omnem excessum ac defectum circa somnum evitat, eoque ipso, quantum ad vires refarciendas sufficit, moderate utitur.

§. XXVII.

Hicce ad finem perductis pauca de diætâ circa veneris usum annectere visum fuit. Uti vero venus legitima & moderata nulli culpæ est obnoxia, cum ipsius Dei providentissimum sit institutum, eum in finem, ut genus humanum nova subinde generatione conservaretur & hominum numerus multiplicaretur: ita eadem præpostere & immoderate exercita plurimorum malorum, imo mortis maturioris causa esse potest, quod ex sacra scriptura luculenter satis demonstrabimus. Cum Salomo in suis *Proverb. Cap. VII.* veris coloribus ingenium meretricis impudentissimæ depinxisset, sapientiæ cultori commercium cum ejusmodi obscena adultera v. 25. severe interdicit eam ob causam, quia nempe, ut v. 27. verba se habent, *via ad sepulchram sunt via ad domum ejus descendentes ad penetralia mortis.* Præterquam enim, quod talis modi facinus sit abominabile coram Deo & pœnam mortis æternæ mereatur, nihil etiam magis fanitati corporis infensum est; vires enim destruit & sanguinem spirituaſcentia orbat veneris usus immodicus, & subtracto sic sero roſcido spirituoso, quo semen constat, quod ad robur partium accedere debebat, necesse est, ut vires labefactentur & suo robore priventur membra. Majora vero adhuc mala sunt, quæ ex impuro concubitu corpori accidunt, quod *Ecclesiastic. Cap. XIX. v. 2.* satis evidenter docetur, ubi hæc verba leguntur: *qui agglutinatur fornicis, est audax, tinea & vermes hereditario jure possidebunt illum & areſiet traductus in exemplum infamie maxime.* Hoc loco luis veneris natura

ac indoles non obscure exprimitur, hæc enim in summa humorum præsertim lymphæ putredine & corporis defecatione ac contabescencia consistit. conf. *Ecclesiasticus Cap. XXXII. v. 21. 22.* Nolumus hac in re esse prolixiores. Qui sanitatis curam habet, is monito *Syracidae florem ætatis suæ conservabit sanum, nec robur suum meretricibus dabit.*

§. XXVIII.

Restat adhuc magni momenti diætetica regula exponenda, quam *Ecclesiasticus Cap. XXXVII.* nobis tradit, ubi *vers 30. & 31.* ita dicit: *fili, dum vivis, periculum fac animi tui ac vide quid sit malum, ac ne des illi. Non enim omnia omnibus conferunt.* His verbis divinus *Syracides* vult, ut probe nostrum corpus exploremus, quid ipsi in individuo damno vel nocumento sit, a quibus rebus male vel bene se habeat, multum enim differre corpora a corporibus & his sæpe nocere, quæ aliis profint ac vicissim. Equidem auctore *Celso* & ipsa experientia teste sanis omnia sunt sana: sed cum naturarum maxima sit diversitas & unum corpus præ altero robore excellat, hinc alimentorum salubritas atque insalubritas non in genere more vulgi, sed secundum vires & naturam corporum in specie æstimanda est. Quicumque sanissimum corpus habent, illi non facile ab ulla re offenduntur & cibum copiosorem eumque etiam intemperatiorem ferre possunt, eorum enim ventriculus, sufficienti robore ad illum subigendum instructus est, & sanguinis motu vivo omnia supervacanea debite excernuntur. Ast qui imbecillius habent corpus, a copiosioribus æque ac intemperatioribus alimentis lædantur necessè est, quoniam eorum ventriculus ad digestionem & intimam adsumptorum resolutionem est impar, nec sanguinis motus adeo vividus existit, ut superfluitates debito modo ex-

expellere possit. Hoc itaque verissimum est assertum, neque alimenta, neque medicamenta salubria aut noxia vocari posse per se & absolute, neque secundum suam insitam virtutem certum effectum semper exserere, sed pro ut corpus ratione roboris solidorum & viarum ac humorum conditione dispositum inveniunt, tum demum proficuum aut perniciosum effectum edere. Hoc cum ita se habeat, optime sibi consulit iste, cui vita & sanitas curæ cordique est, si corporis sui naturam & peculiarem dispositionem accuratissime inquireat & insuper solerter observet, quænam naturæ suæ amica, quænam inimica sint. Hoc enim pacto, si seligit ad usum, quæ prodesse sapius observavit, & rejicit, quæ nocere & viti naturæ suæ inferre animadvertit, optima & constanti sanitate perfrui poterit. Profecto si cauta victus ratione uterentur homines & usu probe explorarent, a quo potu vel cibo se juvari lædive sentirent, in paucissimis vel plane non medicorum opera egerent, quoad sani forent.

§ XXIX.

Coronidis loco non possumus non omnibus & singulis, quibus sanitas vitæque longævitas curæ cordique est, sinceram pietatem ceu irrefragabile Diæteticæ hujus nostræ fulcrum etiam atque etiam commendare. Profecto Theologia, quatenus in praxi consistit, nec in nudis tantum speculationibus acquiescit, optimo jure corporis medicina nuncupari potest: adeoque non sine causa etiam naturali in sacro codice probis ac in timore Dei ambulantibus vitæ longævitas est promissa, improbis autem & in voluptatum cœno se volutantibus vitæ brevitatis in pœnæ locum indicta. Sic divinus Salomo de præceptis sapientiæ dicit: *Proverb. Cap. III. v. 2. longitudinem dierum anuosam*

que vitam cum pace adjicient tibi. Idem Cap. IX. v. 27. ita fatur: reverentia febove adjicit dies, anni vero improborum decurtantur. Conf. Proverb. Cap. III. v. 16. item Cap. IV. v. 22. Cap. IX. v. 10. n. Pariter Ecclesiasticus Cap. I. & n. hæc verba habet: reverentia Domini delectatura est cor & inditura letitiam gaudiumque & longevitatem. Divus Paulus in Epistola priori ad Timotheum: pietas, inquit, ad omnia utilis est, ut que promissionem habeat vite presentis ac future. Nam quodocunque homo terminum voluptatis suæ Deum constituit, omnes actiones suas ita moderatur, ut mentem sanam conservet in corpore sano & hac ratione particeps reddatur perfectionum hujus & futuræ vitæ. Qui veræ pietati pectus suum consecravit ac per preces ac fidem magnam illud Spiritus Sancti donum acquisivit, animo est tranquillo & omnium commotionum ab objectis externis vacuo, lætatur in Domino omnitempore, nec ulla re acerba contristatur, omnis generis maledicta, contumelias & injurias patienter tolerat, laboribus suis solerter incumbit: cibo, potu, somno aliisque rebus ad vitam necessariis utitur in conservacionem corporis, ne curam habet carnis suæ ad concupiscentiam. Et hac methodo ingenuus pietatis cultor fructum vitæ longæ ac incolumis optime consequitur. Si experientiam consulimus, plurima possunt allegari exempla, quod Theologi & pii viri, ad senectutem grandævam pervenerint vel sola mentis tranquilla constitutione. Quicunque autem a recto pietatis tramite discedunt & sanctissima vitæ præcepta negligunt, impetu pravaram cupiditatum abrepti, nulla in re facile moderationem admittunt, variis affectuum fluctibus agitantur & rebus sic dictis non naturalibus, quarum rectus usus vitæ ac sanitati amicissimus est, nefarie & contra sanam rationem abutuntur: quippe pax

pax & tranquillitas mentis non est apud improbos; inglu-
vici dediti sunt, potationes sæpius in seram usque noctem
protrahunt, somnolentiæ indulgent & Baccho ac Veneri
tantum non assiduo litant. Et isthoc vivendi mo-
re insanum hocce hominum genus complures morbosas
sibi accersit motiones & vitæ filum, quod naturæ ordine ac
cursu longius potuisset producere, temerè ac in optimo
sæpe ætatis flore abruptit. Quicumque igitur sanam ac
longam vitam magni æstimat, is totis animi viribus eo an-
nitatur oportet, ut in possessionem divinæ gratiæ perveni-
at, qua duce & cooperatrice a viis salutis æque terrenæ ac
cælestis nunquam aberrabimus. Subsisto hic finemque
meæ diæteticæ sacræ impono Deoque summo pro concessa
gratia gloriam ac laudes cano, humillime precatus, velit
poro studia vitamque meam dirigere, ut cedant semper in
nominis sui honorem proximique salutem. Lectorem
vero benevolum majorem in modum rogo, ut singula hîc
tradita æquo suscipiat animo, & primos hos cona-
tus bene consulat.

CLARISSIMO ET ORNATISSIMO
DN. TROPFANNER,

S. P. D.
PRÆSES.

In sacro codice inexhaustum secretioris sapientiæ thesaurum es-
se reconditum, stabilis & inconcussa omnis ævi prudentum &
insignium pietate virorum sententia fuit. Quemadmodum enim
hæc cælestis doctrina ab immenso sapientiæ fonte, qui amor infini-
tus est, promanavit, ita saluberrima etiam præcepta complectitur,
quæ ad instaurandam generis humani felicitatem, cum in hac vita,
tum in beatorum ævo, unice omnino collineant. Sacra nimirum scri-
ptura vitæ quasi gubernatrix & genuinæ virtutis magistra est,
quæ mentem cælestis pro sapientiæ peccati infectam contagio & ab omni
veri-

51
veritate alienatam fideliter instruit, eique non modo expeditam ostendit viam, qua ad eternam felicitatem aspirare possit, sed prestantissimas quoque proponit leges, ad vitam bene beatique agendam, hominumque ferociam refranandam. Quamobrem confidentius affirmare ausim, meliorem & omnibus numeris perfectam juris, moralium & politices scientiam haud aliunde, quam ex his sacris pandectis condi posse & adornari. Mira est rerum ubertas, mira legum & exemplorum copia, quae morali ac civili doctrinae cum insigni fructu accommodari possunt. Quemadmodum autem animi corporisque integritas omnium rerum, quae pensantur, pretium excedit, cui quippe ceu fundamento omnium humana felicitas superstructa est; ita huius etiam stabilitate rationem habuit diuina benignitas, dum in transuersum actam vitae rationem gravissimis subinde admonitionibus castigat, & multas, quae vitae ac sanitati egregie patrocinantur, regulas commendat, quae passim in sacris literis praecipue tamen in Ecclesiaste, Psalmis Davidis, et Syracidae cumulatissime reperiuntur. Fecisti itaque laudabiliter, Nobilissime Troppaneger, quod in praesenti dissertatione omnes regulas ac praecipua, quae ad sanitatem spectant, inque sacro libro, qui Deum auctorem habet, hinc inde sparsa ac diffusum sunt, quasi in unum colligere atque ex iis Dieteticam hanc medicinam adornare studio plane insigni laboraveris. Non sine tibi labor cessit, dum solidioribus rationibus conficisti, nihil de siderari in sacris paginis, quae ad vitam ac sanitatis tutelam ullo modo referri possunt. Gratulor itaque Tibi etiam atque etiam non modo de preclaro hoc labore, ejusque fructu longe amplissimo, sed etiam de insigni ingenii docilitate Tui: siquidem intra duorum annorum spatium apud nos singulari industria tales fecisti progressus, ut ex te exemplum capere possint alii, qui voluptatibus tempus prodigunt, vel in percipiendis iis, quae ab artis exercitio aliena sunt, operam inanem collocant. Gratulor deinde etiam Excellentissimo Parenti Tuo, fautori & amico mihi inde a multis annis perspectissimo, de filio magnae spei, qui nihil antiquius habet, quam ut peritissimi patris vestigia legat. Gratulor denique & mihi de genuino artis filio, qui eleganti hac dissertatione planum ac testatum facit, quantos intra paucum tempus profectus coeperit. Non dubito, fore, ut, si artis studium, qua coepisti industria, ulterius prosequaris, insignem Tibi non modo eruditionem comparare, sed ipsam quoque paterna & virtutis & fama speciem aliquando referre possis. Vale.

Der Mensch soll an Verstand von andern Creaturen,
Die auf der Erden sind, weit unterschieden seyn.
Wol! aber wie? Nicht so, daß man die besten Spuren
Davon bey diesen sieht? ob jener zwar allein
Ihn als was eigenes zu seinem Wesen zehlet,
Da es doch hieran ihm, wies scheint, am meisten fehlet.

Dem was heißt man Vernunft? Nicht dis, wenn man die Sachen,
So uns im Wege stehn, geschickt zu heben weiß?
Und die uns dienlich sind, ihm kan zu Nuße machen?
Urtheilet, die ihr könnt, wem soll man nun den Preis,
Wenn man noch streiten will, für andern zu gestehen?
Nicht denen, die sich hier am wenigsten vergehen?

Was unsre Kunst betrifft vorjekt nur zu betrachten,
Sieht nicht ein Thier gar bald, was es erhalten kan?
Der Mensch hingegen muß beym Ueberfluß verschmachten,
Er will dem Tod entgehn, und muß am ersten dran.
Wie kömmt es? Soll man hier denn die Natur verklagen?
Als wolte sie ihm bloß, was heilsam ist, versagen.

Es fehlt an Mitteln nicht, wodurch des Menschen Leben
Im Stand erhalten wird. Es hat des Höchsten Hand
Derselben uns genug an jedem Ort gegeben,
Wie aber sind sie denn so wenigen bekant?
Das machts, man sucht, was uns schon vor der Nasen lieget,
Und ist mit dem, was leicht und simpel, nicht vergnüget.

Man sucht durch Kunst und Müß dasselbe zu ergründen,
Was uns doch die Natur am allerbesten lehrt.
Der will ohn allen Danck den Stein der Weisen finden;
Und denckt nicht, ob er auch der Narren Leben mehrt?
Der will durch Pfund und Loth stets seinen Zustand messen,
Wie leichte aber ist im Rechnen was vergessen?

Heißt dis verständig seyn? Wol dem der ohn die Dinge
Zum Zweck gelangen kan. Ein Kluger brauchts sie nicht.
Allein die Wahrheit scheint zu schlecht und zu geringe,
Drum tappt und siehet man am heßen Mittags-Licht.

Zett Troppanneger ist vorsichtiger gewesen,
Er hat, was nützlich ist, wol wissen auszulesen.

Es kan uns dessen Schrift davon ein mehrers zeigen,
Sie schließt den Kern der Kunst in wenig Bogen ein.
Die Freundschaft heisset mich von deren Schönheit schweigen,
Es würde auch mein Lob von schlechten Nachdruck seyn.
Und was gebraucht es denn? Sein Fleiß, Verstand und Wissen,
Sind Sachen, welche Hall und Dresden rühmen müssen.

P. GERIKE.

Vandal!

Ich sollte, Theurer Freund, auch meine Feder schärfen,
Damit ich Deinen Fleiß genugsam könt entwerffen,
Allein da Deine Schrift den selben deutlich zeigt,
So ist's am rathsamsten, daß solche stille schweigt.
Dein munterer Geist, Dein Fleiß, den Du bisher geführt,
Wird ja in Überfluß auf jedem Blat gespührt:
Der seine Gaben so, wie Du, zu brauchen weiß,
Wird auch mit Recht gelobt und ihm gebühret Preis.
Du hast ein doppelt Werk zu zeigen auserwöhlet,
Denn Du berührest zuerst, was die Moral erzehlet,
Hernach betrachtest Du das Werk nach Deinen Stand,
Warum dieß ist vor gut und dieß vor böß erkandt:
Und endlich weißtu gar vernunftig vorzuschreiben,
Wie man auf dieser Welt kan stets gesund verbleiben,
Wenn nemlich die Diät genauer wird bedacht,
Und nicht, wie insgemein auf grobe Art veracht.
Gewiß dieß ist ein Stück, das grossen Nutzen bringet,
Du, Du verdienst wohl, daß man dir Lieder singet,
Deshwegen stellen sich mit Wünschen viele ein,
Ich habe nicht gevollt hierinn der Letzte seyn.
Allein da Höhere so viele Wünsche schicken,
Woraus man Deinen Glanz zur Gnüge kan erblicken,
So wird mein schlechtes Blat in Wahrheit wenig thun,
Zu lesen wirstu doch dasselbige geruhn.

Ein

Ein treuer Wunsch, Mein Freund, soll noch das Ende machen
Der Himmel gebe Glück zu allen deinen Sachen,
Daß Du, so bald Du hast Dein Studium vollführt,
Den Doctor - Hut erlangst, der Dir schon jetzt gebührt.

Mit diesen schlechten Zeilen wolte dem Heren Re-
spondenti ergebenst gratuliren ein demselben
ergebner Freund und Diener

G. E. HERMANN.

POLITISSIMO ET EGREGIE DOCTO AUTORI,
AMICO IN FAUCIS COLENDO,
S. P. D.
CHRISTIANUS AUGUSTUS LICHTENHAHN.

EX quo patuit, Amice, consilium mihi tuum, quod de excu-
dendo specimine hoc academico tibi jam diu sedit, impensius
amavi lectissimi, quo te sautrix natura dotavit, ingenii felicita-
tem, que in exquirenda hujus dissertationis materia mirum
quantum tibi velificata est. Bene enim & ex more tuo præclare
mibi agere videris, quod materiam circumspiciens, in qua labor
tuus cum laude versari posset, quamlibet affluente rerum uberta-
te circumfusus, laudabili tamen delectu velut ex silva quadam eam
imprimis delibaveris, que cum fertili & opimo ingenio tuo val-
de accommodata est, tum interiori etiam sui dignitate excellit,
multis que aliis inducit caliginem. Profecto digna est res perso-
na tua, que laxiorem arenam tibi aperit, in qua habitioris in-
genii robur ac nervos confidenter periclitari potes. Dignares,
que alta indagine & eo questiori studio excutiat, quo magis
divini oraculi suffragiis suffulta, & arctiori affinitate medicæ
arti devincta est. Qui enim ad sanitatis leges compositionem vitæ
rationem principem ac palmariam medicine partem, vitæque
latius proferendæ sacram quasi anchoram ducunt, ne illi satis
acute & apprime sapienter mihi judicant. Quamobrem cordata vi-
tæque parca antiquitas severiori lege circumscriptum vitæ cul-
tum

tum magno semper habuit in pretio, eumque in sanitate custodienda impendio multum valere existimavit. Sed est ea seculi nostri, quod bonæ frugi jam dudum decoxit, labes nullo lomento detergenda, ut, quemadmodum in scævos & efflicto mores projectum est, ita nobilissimam hanc artis partem nullo profusus in numero habeat. Atque hinc est, quod mitis & clemens hæc medicina ex illo fastigio, quo priscis temporibus stabat, plane dejecta ac deturbata sit, & nostra ætate pristinae dignitatis suæ vix umbram referat. Quare videntur mihi primas laudes rite suscipiunt, eamque a situ & squalore præclare vindicant. Non itaque laureolam, ut vetus sermo est, ex mustaceo queris, Amice, sed potius ingens fecisti operæ pretium, quod animam ad eum laborem expediendum appuleris, ex quo haud exigua laus Tibi desponsata est. Egregie profecto declarasti, Te magni Præceptoris pressius sequi vestigia, quippe qui ipse orba ac desertæ hujus discipline præcipuus tutor ac vindex est. Quid igitur tibi faciam, Amice, rem tam bene & ordine gerenti? Visne, ut solenne illud sopsôs Tibi applaudam? vis, ut palmam tribuam dissertationi Tuæ, qua nihil esse potest limatius? aut pariteris, si in te felix illud bonæ mentis & florentis ingenii conubium laude veham ampliori? Vellem, ut velles, Amice, facerem, credas, lubenti animo, & quidem plena manu. Sed, si bene Te novi, non Suffenus es, qui immodice de Te sentias. Neque ego ausim fraudem facere amicitie, quæ ut mera ac pura est, ita fucum & blandientis sili lenocinia prorsus respuit. Nihil itaque mihi relictum est, nisi ut maclum Te esse jubeam. Tua indole, spemque ingrediar amplissimam, fore, ut, quum primi conatus tam bene cesserint, qui sequuturi sunt, optime exeant. Maximus labor tibi jam desudatus est, jamque res bene habet, quoniam metam instare vides. Ad hanc ergo fortiter contende gradu, ita non modo spem de Te conceptam rite implebis, sed etiam Paternarum laudum cernes hereditatem. Vale, Amice. Desideratissime, meque, quod facis, ama.

ULB Halle

003 340 317

3

Inches

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

19

18

17

16

15

14

13

12

11

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

42.
DISSERTATIO MEDICA
DE

1714 200 7
DIÆTETICA
SACRÆ SCRIPTU-
RÆ MEDICINA,

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO CAROLO,

BORUSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRAN-
DENBURGICO, CETERA

SUB PRÆSIDIO,

DN. FRIDERICI HOFFMANNI,
COLLEGII MEDICI h. t. DECANI,

publico Eruditorum examini submittit

AUCTOR ET RESPONDENS,

CHRISTIAN GOTTLIEB TROPFNER,
DRESD. MISN.

Ad diem

An. M DCCXXIX.

HALÆ MAGDEBURGIÆ,
Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typ.